

CD-646 STEREO

World Première Recording

digital

Kalevi Aho

Symphony No.8

Pergamon

Lahti
Symphony
Orchestra

Osmo Vänskä

Hans-Ola
Ericsson,
organ

A BIS original dynamics recording

AHO, Kalevi (b. 1949)

Symphony No.8 (1993) *(Fazer)* 50'07

for organ and orchestra *(World Première Recording)*

1	Introduction	2'17
2	Scherzo I	9'24
3	Interlude I	2'48
4	Scherzo II	12'03
5	Interlude II	3'54
6	Scherzo III	9'52
7	Interlude III	5'38
8	Epilogue	4'11
-

9 Pergamon (1990) *(FMIC)* 10'29

für 4 Orchestergruppen, 4 Rezitatoren und Orgel

Text: Peter Weiss

Lilli Paasikivi, Eeva-Liisa Saarinen, Tom Nyman and
Matti Lehtinen, narrators; **Pauli Pietiläinen**, organ

1-8 **Hans-Ola Ericsson**, organ

Lahti Symphony Orchestra (Lahden kaupunginorkesteri)

Leader: **Sakari Tepponen**

Osmo Vänskä, conductor

Kalevi Aho: *Pergamon* and *Symphony No.8*

The tragedy of society and the individual, and its musical setting

Kalevi Aho (b. 1949), one of Finland's most eminent orchestral composers, studied composition at the Sibelius Academy with Einojuhani Rautavaara from 1968 until 1971 and continued his studies as a pupil of Boris Blacher in West Berlin in 1971-72. From 1974 until 1988 he was a lecturer at the musicology department of Helsinki University, and from 1988 until 1993 he was Professor of Composition at the Sibelius Academy. The award of a fifteen-year composition grant from the Finnish State enabled him to become a freelance composer in the autumn of 1993.

Among Aho's compositions to date are two operas, nine symphonies, three concertos, two chamber symphonies for string orchestra and arrangements both for orchestra and for chamber ensemble of works by other composers. He has also won a reputation as a musicologist — Aho has written three books himself and edited numerous others.

The Lahti Symphony Orchestra has appointed Kalevi Aho as its Composer-in-Residence — and it is for this orchestra that Aho composed his *Symphonies No.8* (1993) and *No.9* (1994). The orchestra has also performed and recorded some of his other important scores [his *Symphony No.1*, *Violin Concerto* and *Hiljaisuus* (Silence)] are available on BIS-CD-396].

Pergamon

Pergamon, a work for four orchestral groups, four narrators and organ, was written in 1990 for the 350th anniversary celebrations of Helsinki University on 1st September 1990. *Pergamon* is spatial music which takes as its point of departure the architectural form and acoustic of the Helsinki University Hall. The orchestral groups and narrators are placed in

different parts of the hall. Sometimes the sounds they produce are allowed to circulate around the hall, whilst on occasion musical signals may be thrown straight from one side of the hall to the other.

The text is a dramatic depiction of the Pergamon Altar in the Pergamon Museum in Berlin by Peter Weiss (1916-1982), a German author who emigrated to Sweden during the Nazi régime. The image comes from the beginning of Weiss's masterpiece, *Die Ästhetik des Widerstands* (The Aesthetics of Resistance). Each of the narrators recites the same excerpts simultaneously in four different languages: German, Finnish, Swedish and Ancient Greek. The narrators form a multilingual choir symbolising the unity of different nationalities and epochs — a choir which gives expression to the suffering which they all share.

The friezes of the Pergamon altar depict the battle between the gods in human form and the monstrous giants. In both the text and the music, the ancient mythological tragedy aims for a generalized timeless, universal level — it could in fact be a question of some great calamity concerning mankind. The help which Heracles brought decides the battle in the gods' favour. But in Weiss's opinion: 'Heracles ought to have helped them, the downtrodden, not those who already had sufficient weapons and armour.'

The work's musical language is daring and concentrated. Only on a single occasion, the solo bassoon's lament at the end of the work, do we hear a more human tone.

Symphony No.8

Introduction — Scherzo I — Interlude I — Scherzo II — Interlude II — Scherzo III — Interlude III — Epilogue

The *Symphony No.8*, for organ and orchestra, was composed in 1993 and was commissioned by the Lahti Symphony Orchestra. In contrast to *Pergamon* the symphony focuses on the fundamental questions of an individual's experiences and life.

The basic idea of the composition is the concept of a journey — from the simple, bright, almost child-like beginning we proceed towards another musical world, never to return to what we left behind. The symphony's only recurring 'theme' is the rhythm presented at the beginning by the bass drum, which returns at later stages in the work with increasing power and which at the end of the third scherzo finally crowns the entire symphony. The atmosphere in the work ranges from virtuoso, folk-music-like joy to moments of tragic, cheerless music. The latter do not lead to hopelessness and pessimism: indeed it is from these critical phases and their vanquishment that the music seems to gain a new power and stamina to face new times of difficulty.

The organ plays a number of rôles in the work. The interludes which link the various movements are at the same time virtuoso cadenzas for the organ. In places the organ is used as an independent 'sound group', as an independent orchestra, which comments upon and alternates with the real orchestra. The organ is frequently integrated very thoroughly into the rest of the orchestral texture, in such a way that the organ's individual registers sound like new instruments added to the orchestra. The organ is also often used to reinforce the orchestra's bass lines, for example, or to bring greater power at moments of climax.

The form of the symphony deviates from the norm. The introduction is followed by three separate scherzos and an epilogue. The latter part of the second scherzo also contains music which progresses more peacefully. After each of the scherzos we hear an interlude from the organ. All of the movements are played without a break.

Each of the organ interludes has a different atmosphere. The powerful first interlude is dominated by the pedal's persistently grinding 'mill', which is sometimes transferred to the manuals. In the second interlude joyful, dynamic music breaks out from the atmosphere of the end of the second scherzo. In the

third interlude the quiet, distant-sounding organ stops are predominant.

Of special interest in the composition is the broad musical dramaturgy by means of which, throughout its considerable length, the symphony can keep the listener's undivided attention and concentration. The work's climaxes are of great significance in this context. The symphony's first genuinely large-scale climaxes do not occur until the first interlude and the second scherzo. The latter contains the most massive double climax in all of Aho's work — one climax in *prestissimo* tempo is followed immediately by a second, equally intense, which overwhelms the more peaceful, melodic modality. The culmination of the symphony, however, comes in the third scherzo. This crucial climax begins with cheerful music in the manner of a folk-dance, until the music finally 'crumbles'; the rhythmic germ-cell from the beginning rises up from below with maximum power.

The climax leads us into the light. In the third interlude's struggle the strings play a five-minute-long chord of B major, which in the epilogue changes to a veiled harmonic area based on C sharp — the forward course of the music seems to have ceased completely. In the epilogue the various instruments of the orchestra and the organ individually say their 'farewells' to the symphony. This powerful work, which reflects a philosophy of life, ends in conciliation and light.

The world première performance of Kalevi Aho's *Symphony No.8* took place on 4th August 1994 at the Lahti International Organ Week; Hans-Ola Ericsson was the organist with the Lahti Symphony Orchestra conducted by Osmo Vänskä.

Anne Weller

In May/June 1989 the Lahti Symphony Orchestra recorded its first CD of music by Kalevi Aho in the Church of the Cross (Ristinkirkko) in Lahti. The orchestra and its conductor Osmo Vänskä responded to the music's extremely challenging demands in a manner which surprised the composer. This

collaboration was a great success, as listeners can easily tell (BIS-CD-396).

On the last day of the recording it was the orchestra's turn to throw down the gauntlet to Aho. He replied positively, without a moment's hesitation. Kalevi Aho became the first 'Composer-in-Residence' in Finland, the 'home composer' of the Lahti Symphony Orchestra.

The job description included the composition of a large-scale symphonic work, a chamber piece for musicians from the orchestra (the Lahti Chamber Music Society); it also involved the rather vague function of being a *visible* composer: to discuss the life, work and music of a living composer in schools, clubs, for the city council, in the market, in factories — all over the place: to prove that a composer is a human being just like his listeners.

A difficult task! There remained however one not insignificant problem: to finance these activities. This problem was solved in a unique way. The orchestra and its recently-founded supporters' club Aplodit Orkesterille joined forces with an enthusiastic, adventurous and far-sighted sponsor, Oy Lahden Polttime Ab (Lahti Malt Works Ltd.). After that, Kalevi Aho could concentrate on the job in hand, the composition of his *Eighth Symphony*, which according to the orchestra's wishes was to be an 'organ symphony'.

The collaboration between the Lahti Symphony Orchestra and its 'home composer' is, however, an ongoing one. Kalevi Aho has chosen the Lahti Symphony Orchestra to give the premiere of his *Ninth Symphony* as well (a commission from the 1994 Helsinki Festival). He is also composing his *Tenth Symphony* for the orchestra. Haydn composed *London Symphonies*; Mozart wrote for Paris and Prague. Now it is Kalevi Aho's turn to write the name of Lahti, the 'little big town' of sport and culture, into the history of music.

Tero-Pekka Henell

The work of Lahden Polttime (the Lahti Malt Works) has always been associated with a true spirit of enterprise, a constant quest and desire to improve. It was from this starting-point that the idea of creating completely new Finnish music in a novel manner also developed.

Harald Relander

Hans-Ola Ericsson was born in Stockholm in 1958. He studied in Stockholm and Freiburg and later in the U.S.A. and in Venice. Most influential among his teachers have been Torsten Nilsson, Klaus Huber, Brian Ferneyhough, Edith Picht-Axenfeld, Zsigmond Szathmáry and Luigi Nono.

Hans-Ola Ericsson has given concerts throughout Europe as well as in Japan and the USA. He has made 12 other BIS recordings including a highly acclaimed complete recording of Messiaen's organ music (BIS-CD-409, 410, 441, 442, 464, 491/492), and he was awarded the Swedish Gramophone Prize annually between 1985 and 1988.

In 1989 Hans-Ola Ericsson was appointed professor at the Swedish National College of Music in Piteå and the University of Luleå. He is also visiting professor at the Conservatory in Riga and at the Copenhagen Conservatory. In the summer of 1990 he was instructor at the famous summer course for new music at Darmstadt and was awarded the prestigious Kranichsteiner Music Prize.

Hans-Ola Ericsson is also engaged in organ restoration as well as holding courses in composition in Europe and the USA.

Lilli Paasikivi (mezzo-soprano) studied singing and violin playing at the Lahti Conservatory and continued her studies at the Royal College of Music in Stockholm with professor Solwig Grippe and at the Royal College of Music in London with Neil Mackie and as a private pupil of Dame Janet Baker. She enjoyed frequent competition success during her student years. She has performed in many European countries and as a soloist with (among others) the

Lahti Symphony Orchestra and the Royal Stockholm Philharmonic Orchestra.

Eeva-Liisa Saarinen, one of Finland's leading opera singers, has performed with many symphony orchestras and choirs in Finland and internationally and has given concerts in many European countries, the USA and Russia. She has made numerous guest appearances at the Helsinki Festival and Savonlinna Opera Festival. In 1983 she made her début at the Finnish National Opera and the following year she became a permanent soloist there.

Tom Nyman, tenor, gave up his studies as a translator at Vaasa University in 1987 to study singing at the Sibelius Academy. His teacher is Anssi Hirvonen. He has also studied in London with Vera Rozsa. As an opera and oratorio singer he has appeared all over Finland. Tom Nyman won a prize at the Timo Mustakallio Competition in 1988 and at the national Lappeenranta Competition in 1989. He also won a place in the semi-finals of the Neue Stimme Competition in Germany in October 1993.

The concert and opera singer **Matti Lehtinen** (b. 1922) was professor of singing at the Sibelius Academy from 1963 until 1987. He made his début in 1948 and won the Geneva Singing Competition in 1950. He has worked with the Finnish Opera (1949-51), the Cologne Opera (1950-55) and the Finnish National Opera (1963-68) and made regular guest appearances in subsequent years. He has given concerts and broadcast in major European musical centres and in the USA. He has premiered more Finnish scores than any other Finnish male singer, for example Kalevi Aho's 'one-man opera' *Avain* (The Key) in 1979.

Lahti is a town with approximately 100,000 inhabitants 60 miles north of the Finnish capital, Helsinki; it is a modern centre for sports, culture, trade and industry. The **Lahti Symphony Orchestra**

was founded in 1949 to maintain the traditions of the orchestra established in 1910 by the Lahti Friends of Music. In recent years the orchestra has developed into one of the most notable in the Nordic countries under the direction of its conductor Osmo Vänskä (chief guest conductor 1985-88, chief conductor 1988-1995). It has won the renowned Gramophone Award and other international accolades for its recording of the original version of the Sibelius *Violin Concerto* (BIS-CD-500), and the Grand Prix of the Académie Charles Cros (1993) for its recording of the complete score to Sibelius's *Tempest* (BIS-CD-581). As well as playing regularly in symphony concerts, opera performances and recordings, the orchestra has an extensive development programme for children's and youth music. The orchestra's own supporters' club 'Aplodit orkesterille' (Friends of the Lahti Symphony Orchestra), the first of its kind in Finland, has existed since 1991.

The Lahti Symphony Orchestra presents weekly concerts in the Lahti Concert Hall (architects Heikki and Kaija Siren, 1954) and in the Church of the Cross (Aalto, 1978); this church is also the venue for all the orchestra's recordings. The orchestra also appears regularly in Helsinki and has performed at numerous festivals including the Helsinki Festival, the Helsinki Biennale (contemporary music) and the Lahti International Organ Week. The Lahti Symphony Orchestra appears on 12 other BIS records.

Osmo Vänskä (b. 1953) studied conducting at the Sibelius Academy with Jorma Panula, qualifying in 1979. He has also studied privately in London and West Berlin and has taken part in Rafael Kubelík's master class in Lucerne. Osmo Vänskä is also active as a clarinetist.

In 1982 Osmo Vänskä won the international Besançon Competition for young conductors, after which he has conducted the most important orchestras in Finland, Norway and Sweden. His international career has also blossomed rapidly outside

the Nordic countries and he has worked for example in France, the United Kingdom, the Netherlands, the former Czechoslovakia, Estonia and Japan.

As an opera conductor he has appeared at the Savonlinna Opera Festival, at the Royal Opera in Stockholm and at the Finnish National Opera. He assumed the position of principal guest conductor of the Lahti Symphony Orchestra in autumn 1985; in autumn 1988 he took over as artistic director of the same orchestra. Since 1993 he has been chief conductor of the Iceland Symphony Orchestra. He appears on 16 other BIS records.

Kalevi Ahon *Pergamon* ja 8. sinfonia — yhteisön ja yksilön tragedia ja sen sovitus

Tärkeimpiin suomalaisiin orkesterisäveltäjiin kuuluva **Kalevi Aho** (s. 1949) opiskeli sävellystä Sibelius-akatemiassa Einojuhani Rautavaaran johdolla 1968-71 ja jatkoi opintojaan Länsi-Berlinissä Boris Blacherin oppilaana 1971-72. Vuosina 1974-88 hän toimi Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitoksen lehtorina ja 1988-1993 Sibelius-akatemian sävellyksen professorina. Suomen valtion myöntämä 15-vuotinen säveltaideapuraha mahdollisti hänen siirtymisensä vapaaksi taiteilijaksi syksyllä 1993.

Ahon tähänastiseen tuotantoon kuuluu kaksi oopperaa, yhdeksän sinfoniaa, kolme konserttoa, kaksi kamarisinfoniaa jousille ja runsaasti muuta kamari- vokaali- ja orkesterimusiikkia sekä orkesteri- ja kamarimusiikkisovituksia muiden säveltäjien teoksista. Lisäksi hän on tullut tunnetuksi musiikkiesiintinään — Aho on julkaissut itse kolme kirjaa ja toimitanut useita muita.

Lahden kaupunginorkesteri on nimennyt Kalevi Ahon nimikkosäveltäjäkseen — Aho on kirjoittanut orkesterille sinfoniat *nro 8* (1993) ja *9* (1994). Lisäksi orkesteri on esittänyt ja levyttänyt hänen muutakin keskeistä orkesterituotantoaan.

Pergamon

Neljälle orkesteriryhmälle, neljälle lausujalle ja uruille sävelletty *Pergamon* syntyi vuonna 1990 Helsingin yliopiston tilauksesta yliopiston 350-vuotisjuhliin 1.9.1990. *Pergamon* on tilamusiikkia, jonka lähtökohtana on Helsingin yliopiston juhlasalin muoto ja akustiikka. Orkesteriryhmät ja lausijat on sijoitettu eri puolille salia. Äänet saattavat kiertää teoksessa ympäri salia tai sitten musiikillisia signaaleja voidaan heittää suoraan salin toiselta puolelta toiselle.

Teoksen tekstinä on saksalaisen, Ruotsiin vuonna 1940 emigroituneen kirjailijan Peter Weissin (1916-1982) dramaattinen kuvaus Berliinin Pergamon-museossa olevasta Pergamonin alttarista. Kuvaus on peräisin Weissin pääteoksen *Die Ästhetik des Widerstands* alusta. Kukin lausuja lausuu samaa tekstikatkelmaa samanaikaisesti neljällä eri kielellä — saksaksi, suomeksi, ruotsiksi ja muinaiskreikkaksi. Lausijat muodostavat teokseen eri kansallisuuksien ja aikakausien yhteisyyttä symbolisoivan monikielisen kuoron, joka ilmentää samaa, kaikille yhteistä tuskaa.

Pergamonin alttarifriisit kuvaavat ihmisenmuotoisten jumalien ja epäsiiköimäisten giganttien välistä taistelua. Antiikin myyttinen tragedia on sekä tekstissä että sävellyksessä pyritty yleistämään ajattomalle, yleispätevälle tasolle — kysymyksessä voisi olla itse asiassa jokin ihmiskuntaa koskevista suurista murhenäytelmistä. Herakleen tuoma apu ratkaisee taistelun jumalien voitoksi. Mutta Weissin mielestä ”Herakleen pitäisi saapua auttamaan heitä, alistettuja, eikä heitä, joilla jo oli kylliksi aseita ja panssareita.”

Teoksen sävelkieli on ankaraa ja pelkistettyä. Vain yhden ainoan kerran, soolofagotin valituslaulussa sävellyksen lopussa soi inhimillinen sävy.

Sinfonia nro. 8

Johdanto — Scherzo I — Interludi I — Scherzo II — Interludi II — Scherzo III — Interludi III — Epilogi

Uruille ja orkesterille sävelletty *8. sinfonia* on syntynyt vuonna 1993 Lahden kaupunginorkesterin tilauksesta. Päinvastoin kuin *Pergamon 8. sinfonia* keskittyy yksilöllisen kokemukseen ja elämänsaailman problematiikkaan.

Sävellyksen perusideana on ajatus matkasta; yksinkertaisesta, melkein lapsenomaisesta, kirkaasta alusta edetään kohti toisenlaisia musiikillisia maimemia palaamatta enää koskaan siihen, mikä kerran on jäänyt taakse. Sinfonian ainoana toistuvana ”johtoiheena” on isorummun alussa esittelemä rytmi, joka teoksen myöhemmissä vaiheissa kertaautuu aina voimakkaampana ja huipentaa 3. scherzon lopussa lopulta koko sinfonian.

Sävellyksen tunnelmat vaihtuvat virtuoosisesta, musikantisesta iloitelusta aina traagisiin, lamaan-nuttaviin musiikillisiin tuokioihin. Viimemainitut hetket eivät johda toivottomuuteen ja pessimismiin. Kriittisistä vaiheista ja niiden ylittäjäseemisestä musiikki tuntuu saavan samalla myös uutta voimaa ja vastustuskykyä uusien vaikeiden hetkien kohtaamiseen.

Uruilla on teoksessa monta roolia. Sinfonian eri osia tuotta yhdistävät interludit ovat samalla virtuoosisia urkujen soolokadensseja. Paikoin urkuja on käytetty omana ”soitinryhmänä”, omana orkesterinaan, joka kommentoi ja vuorottelee varsinaisen orkesterin kanssa. Usein urut liittyvät aivan elimellisesti muuhun orkesteritekstuuriin siten, että urkujen yksityiset äänikerrat ikään kuin lisäävät uusia instrumentteja orkesteriin. Monesti urkuja on käytetty myös vahvistamaan mm. orkesterin bassosoitimia tai tuomaan lisää voimaa huipennuksiin.

Sinfonian muoto on tavallisuudesta poikkeava. Johdantoa seuraa kolme eri scherzoo ja epilogi. Toisen scherzon jälkipuoli sisältää myös rauhallisemmin etenevää musiikkia. Kunkin scherzon jälkeen kuullaan urkujen soolointerludi. Teoksen kaikki osat soitetaan tuotta yhteen.

Jokaisen urkuinterludin sävy on erilainen. Voimakasta ensimmäistä interludia vallitsee jalkion itsepitäisesti jauhava ”mylly”, joka siirtyy välillä myös sormioille. Toisessa interludissa 2. scherzon lopun tunnelmista murtautuu esiin riemukas, dynaaminen musiikki. Kolmatta interludia vallitsevat hiljaiset, soinnillisesti etäännytetty urkuäänikerrat.

Sävellyksessä on kiinnitetty erityistä huomiota musiikillisen suurmuodon dramaturgiaan, jotta sinfonia kykenisi koko laajan keston ajan säilyttämään kuulijan kannalta herpaantumattoman mielenkiinnon ja intensiteetin alusta loppuun. Merkityksellisiä on myös tässä mielessä teoksen huipennukset. Sinfonian ensimmäiset, todella suurisuuntaiset nousut sijoittuvat vasta 1. interludiin ja 2. scherzoon. Jälkimmäiseen sisältyy Ahon tuotannon valtavimpiin kuuluva kaksoisluipennus — *prestissimo*-tempoista nousua seuraa välittömästi toinen yhtä intensiivinen, jota vallitsevat rauhallisempi modaalinen melodiikka. Sinfonian lakipiste sijoittuu kuitenkin 3. scherzoon. Ratkaiseva nousu alkaa iloittelevalla, kansantanssinomaisella musiikilla, kunnes musiikki lopulta ”murtuu” ja kaiken alta nousee maksimaalisella voimalla esiin alun rytminen ydinmotiivi.

Huippukohta johtaa valoon. 3. interludin taustalla soi jousistossa viisi minuuttia kestävä H-duuri-sointu, joka epilogissa vaihtuu verhotummaksi cis-pohjaiseksi harmoniakentäksi — musiikillinen ajan eteneminen tuntuu kokonaan pysähtyvän. Epilogissa orkesterin eri instrumentit ja urut jättävät solistisilla puheenvuoroillaan ”hyvästi” sinfonialle. Elämäntapaomuksellinen, voimakas teos päättyy sovittavasti ja valoisasti.

Kalevi Ahon *8. sinfonian* kantaesitys tapahtui Lahden kansainvälisellä urkuviikolla 4.8.1994, Lahden kaupunginorkesteria johti Osmo Vänskä ja solistina oli Hans-Ola Ericsson.

Anne Weller

Vuoden 1989 touko-kesäkuun vaihteessa nauhoitettiin Lahden Ristinkirkossa musiikkia Lahden kaupunginorkesterin ensimmäiselle Aho-levylle. Orkesteri ja kapellimestari Osmo Vänskä vastasivat nuottipaperien äärimmäisen vaativaan haasteeseen tavalla, joka yllätti säveltäjän. Yhteistyö sujui mainiosti, niin kuin kuka tahansa voi itsekin kuulla (BIS-CD-396).

Viimeisenä nauhoituspäivänä tuli orkesterin vuoro heittää haaste Aholle. Hän vastasi siihen myönteisesti, hetkeäkään miettimättä. Kalevi Ahosta tuli Suomen ensimmäinen "Composer-in-Residence", Lahden kaupunginorkesterin "kotisäveltäjä".

Toimenkuvaan kuului suuren sinfonisen teoksen säveltäminen, kamarimusiikkiteos orkesterin omille muusikoille (Lahden Kamarimusiikkiseura) sekä hieman epämääräisempi tehtävä olla myös *näkyvillä* säveltäjänä: kertomassa elävän säveltäjän elämästä, työstä ja teoksista kouluissa, klubeilla, kaupunginvaltuustossa, torilla, tehtaissa — missä vain; todistaa, että säveltäjä on ihminen niin kuin hänen kuulijansakin.

Vaativia tehtäviä! Ratkaisematta oli kuitenkin muuan ei niin vähäinen ongelma: hankkeen rahoitus. Ongelma selvisi kuitenkin ainutlaatuisella tavalla. Orkesteri ja sen vastaperustettu ystäväyhdistys Apodit Orkesterille ry saivat mukaan innostuneen, rohkean ja kaukonäköisen sponsorin, Oy Lahden Polttime Ab:n. Sen jälkeen Kalevi Aho sai keskittyä työhönsä, *kahdeksannen sinfoniansa*, eli orkesterin toivomuksesta "Urkusinfonian" kirjoittamiseen.

Mutta Lahden kaupunginorkesterin ja sen "koti-säveltäjän" yhteistyö jatkui. Kalevi Aho on valinnut Lahden kaupunginorkesterin myös yhdeksannen sinfoniansa (Helsingin Juhlaviikkojen tilausteos, 1994) kantaesittäjäksi. Ja vielä kymmenennen sinfoniansakin hän säveltää Lahden sinfonikoille. Haydn kirjoitti aikanaan Lontoon-sinfoniat, Mozart pariisilaisille ja prahalaisien. Nyt on Kalevi Aho vuoro kirjoittaa urheilun ja kulttuurin suuren pikku-kaukungen nimi musikin historiaan.

Tero-Pekka Henell

Lahden Polttimon toimintaan on aina liittynyt aito yrittäjähenki, jatkuvaa uuden etsintää ja halu kehittyä. Näistä lähtökohdista kehittyi myöskin idea tehdä aivan uutta suomalaista musiikkia uudella tavalla.

Harald Relander

Hans-Ola Ericsson on syntynyt Tukholmassa 1958. Hän opiskeli Tukholmassa ja Freiburgissa ja myöhemmin USA:ssa ja Venetsiassa. Hänen opettajinaan ovat olleet Torsten Nilsson, Klaus Huber, Brian Ferneyhough, Edith Picht-Axenfeld, Zsigmond Szathmáry ja Luigi Nono.

Hans-Ola Ericsson on konserttoinut kaikkialla Euroopassa ja lisäksi Japanissa ja USA:ssa. Hän on tehnyt 12 levyä BIS-yhtiölle, näiden joukossa on arvostettu kokonaislevytyksi Messiaenin urkumusiikista (BIS-CD-409, 410, 441, 442, 464, 491/492). Hän on saanut Swedish Grammophone -palkinnon vuosittain 1985-1988 välisenä aikana.

Vuonna 1989 Hans-Ola Ericsson nimitettiin professoriksi Piittimen musiikkikorkeakouluun ja Luulajan yliopistoon. Hän toimii myös vierailevana professorina Riikan ja Kööpenhaminan konservatorioissa. Kesällä 1990 hän oli opettajana Darmstadtin uuden musiikin kesäkurssilla. Samana vuonna hänelle myönnettiin arvostettu Kranichsteinerin musiikkipalkinto.

Hans-Ola Ericsson on perehtynyt urkujen restaurointiin ja pitää kesäisin sävellyskursseja Euroopassa ja USA:ssa.

Lilli Paasikivi aloitti musisoinnin Lahden peruskoulujen musiikkiluokilla. Lahden konservatoriossa hän opiskeli laulun lisäksi myös viulunsoittoa. Hän on jatkanut opintojaan Tukholman musiikkikorkeakoulussa professori Solwig Grippen johdolla sekä Lontoossa Royal College of Musicissa opettajanaan Neil Mackie ja yksityisesti Dame Janet Bakerin oppilaana. Paasikivi menestyi jo opiskeluaikanaan menestynyt useissa kilpailuissa. Hän on esiintynyt useissa Euroopan maissa ja Lahden kaupungin-

orkesterin lisäksi Tukholman Kuninkaallisen Filharmonisen orkesterin solistina.

Eeva-Liisa Saarinen kuuluu arvostetuimpiin suomalaisiin oopperalaulajattariin. Hän on esiintynyt useimpien kotimaisten sinfoniaorkestereiden ja kuorojen solistina sekä konserttoinut kotimaan lisäksi monissa Euroopan maissa, Amerikassa ja Venäjällä. Hän on vierailut useina vuosina Helsingin Juhlaviikoilla sekä Savonlinnan Oopperajuhlilla. Vuonna 1983 hän debytoi Suomen Kansallisoopperassa ja seuraavana vuonna hän sai kiinnityksen solistikunnan vakituisiksi jäseneksi.

Tom Nyman, tenori, vaihtoi kielenkääntäjän opintonsa Vaasan Yliopistossa lauluopintoihin Sibelius-Akatemiassa vuonna 1987. Hänen opettajansa on Anssi Hirvonen. Lisäoppia hän on hakenut mm. Lontoosta Vera Rozsalta. Ooppera- ja oratorisolistina Tom Nyman on esiintynyt ympäri maatamme. Tom Nyman on palkittu Timo Mustakallio -kilpailussa 1988 sekä Lappeenrannan valtakunnallisissa laulukilpailuissa 1989. Hän saavutti lisäksi välieräpaikan kansainvälisessä Neue Stimmen -kilpailussa Saksassa lokakuussa 1993.

Matti Lehtinen (prof. emeritus, s. 1922), konsertti- ja oopperalaulaja, työskenteli Sibelius-Akatemian laulu-taiteen professorina vuosina 1963-87. Hän debytoi vuonna 1948 ja voitti palkinnon Genèven laulukilpailussa vuonna 1950. Hän sai kiinnityksen Suomalaiseen Oopperaan vuosiksi 1949-51, Kölnin Oopperaan vuosiksi 1950-55, Suomen Kansallisoopperaan vuosiksi 1963-68 ja sen jälkeen oopperan vakituisesti vierailijaksi. Konsertti- ja radioesiintymisiä hän antoi Euroopan musiikkikeskuksissa ja Amerikassa. Matti Lehtinen on kantaesittänyt enemmän suomalaista uutta musiikkia kuin kukaan muu suomalainen mieslaulaja. Hänen loistosuorituksiinsa kuuluu mm. Kalevi Ahon "yhdenmiehen oopperan" *Avain* kantaesittäminen vuonna 1979.

Lahden kaupunginorkesteri perustettiin vuonna 1949 vaiimaan vuonna 1910 toimintansa aloittaneen Lahden Musiikinystävien orkesterin perinteitä. Viime vuosina orkesteri on noussut kapellimestari Osmo Vänskän (päävierailija 1985-88, taiteellinen johtaja 1988-1995) johdolla yhdeksi Pohjoismaiden merkittävimmistä. Orkesterin levyttämä Sibeliuksen *viulukonserton* alkuperäisversio (BIS-CD-500) sai monia kansainvälisiä tunnustuksia, mm. Gramophone Awardin, ja Sibeliuksen *Myrskyn* kokonaislevytys (BIS-CD-581) palkittiin vuonna 1993 Académie Charles Crosin Grand Prix'illä. Säännöllisen konsertti-, ooppera- ja levytystoiminnan lisäksi orkesterilla on laaja lasten ja nuorisomusiikkikasvatus-ohjelma. Suomen ensimmäinen orkesterin oma ystävähdistys Apodit Orkesterille ry on toiminut vuodesta 1991.

Lahden kaupunginorkesteri konserttoi viikoittain Lahden Konserttitalossa (arkkitehdit Heikki ja Kaija Siren, 1954) ja Ristinkirkossa (Alvar Aalto, 1978), jossa tehdään kaikki levytykset. Orkesteri esiintyy säännöllisesti myös Helsingissä, ja se on konserttoinut useilla festivaaleilla, mm. Helsingin Juhlaviikoilla, nykymusiikin Helsinki Biennallessa sekä Lahden kansainvälisellä urkuvikoilla. Tämä on orkesterin kolmastoista BIS-levyty.

Osmo Vänskä (s. 1953) opiskeli orkesterinjohtoa Sibelius-Akatemiassa Jorma Panulan johdolla ja suoritti kapellimestaritutkinnon vuonna 1979. Hän on opiskellut lisäksi yksityisesti Lontoossa ja Länsi-Berlinissä sekä osallistunut Rafael Kubelikin mestarikurssille Luzernissa. Osmo Vänskä on myös taitava klarinetisti.

Vuonna 1982 Osmo Vänskä voitti Besançonin kansainvälisen nuorten kapellimestarien kilpailun, minkä jälkeen hän on johtanut säännöllisesti Suomen, Norjan ja Ruotsin tärkeimpiä orkestereita. Hänen kansainvälinen uransa on kehittynyt nopeasti myös Skandinavian ulkopuolella ja hän on työskennellyt mm. Ranskassa, Skotlannissa, Hollannissa, Tšekkoslovakiassa, Virossa ja Japanissa.

Oopperakapellimestarina Osmo Vänskä on esiintynyt Savonlinnan Oopperajuhlilla, Tukholman Kuninkaallisessa Oopperassa ja Suomen Kansallisoopperassa. Lahden kaupunginorkesterin päävierailijaksi Osmo Vänskä kutsuttiin syksystä 1985 alkaen. Syksyllä 1988 hän aloitti työnsä orkesterin taiteellisenä johtajana. Vuodesta 1993 alkaen hän toimii myös Islannin sinfoniaorkesterin ylikapellimestarina. Tämä on hänen seitsemästoista BIS-levytyksensä.

Kalevi Aho: *Pergamon* und *Symphonie Nr.8* Die Tragödie der Gesellschaft und des Einzelnen, und ihre Vertonung

Kalevi Aho (geb. 1949), einer der hervorragendsten Orchesterkomponisten Finnlands, studierte 1968-71 Komposition bei Einojuhani Rautavaara an der Sibelius-Akademie in Helsinki, und setzte die Studien 1971-72 als Schüler von Boris Blacher in Westberlin fort. 1974-88 gab er Vorlesungen an der musikwissenschaftlichen Abteilung der Universität zu Helsinki, und 1988-93 war er Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie. Im Herbst 1993 wurde es ihm durch die Verleihung eines Komponistenstipendiums auf fünfzehn Jahre ermöglicht, freischaffender Komponist zu werden.

Bis heute komponierte Aho u.a. zwei Opern, neun Symphonien, drei Konzerte, zwei Kammer-symphonien für Streichorchester und Arrangements von Werken anderer Komponisten für sowohl Orchester als auch für Kammerensemble. Er hat auch einen Ruf als Musikwissenschaftler — Aho schrieb selbst drei Bücher und war Herausgeber für zahlreiche andere.

Das Symphonieorchester Lahti hat Kalevi Aho zu seinem „Composer-in-Residence“ ernannt. Für dieses Orchester komponierte er die *Symphonien Nr.8* (1993) und *Nr.9* (1994). Das Orchester spielte auch bei Konzerten und für Aufnahmen einige

andere wichtige Werke von ihm [seine *Symphonie Nr.1*, das *Violinkonzert* und *Hiljaisuus* (Das Schweigen) liegen auf BIS-CD-396 vor].

Pergamon

Pergamon, ein Werk für vier Orchestergruppen, vier Erzähler und Orgel, wurde 1990 für die Feier am 1. September 1990 des 350-jährigen Jubiläums der Helsingfors Universität geschrieben. *Pergamon* ist eine Rammusik, mit der architektonischen Form und der Akustik der Universitätsaula in Helsinki als Ausgangspunkt. Die Orchestergruppen und Erzähler befinden sich in verschiedenen Teilen der Aula. Manchmal dürfen die von ihnen hervorgebrachten Klänge in der Aula herumkreisen; gelegentlich können musikalische Signale direkt von der einen Seite der Aula zur anderen geworfen werden.

Der Text ist eine dramatische Beschreibung des Pergamon-Altars im Berliner Pergamon-Museum von Peter Weiss (1916-82), einem deutschen Schriftsteller, der in der Nazizeit nach Schweden emigrierte. Sie entstammt dem Anfang seines Meisterwerks, *Die Ästhetik des Widerstands*. Die Erzähler lesen die gleichen Textauszüge simultan in vier verschiedenen Sprachen: Deutsch, Finnisch, Schwedisch und Altgriechisch. Sie bilden einen vielsprachigen Chor, der die Einheitlichkeit verschiedener Nationalitäten und Epochen symbolisiert — einen Chor, der das von ihnen gemeinsam erlebte Leiden zum Ausdruck bringt.

Die Friesen des Pergamon-Altars stellen den Kampf zwischen den menschenähnlichen Göttern und den monströsen Riesen dar. In Text und Musik sucht hier die alte, mythologische Tragödie eine verallgemeinerte, zeitlose, universelle Ebene — es könnte sich in der Tat um irgendein großes Mißgeschick für die Menschheit handeln. Durch die Hilfe des Herakles wird der Kampf zugunsten der Götter entschieden. Weiss meint aber: „Ihnen, den Unterworfenen, zur Hilfe mußte Herakles kommen, nicht denen, die an Panzern und Waffen genug hatten.“

Die musikalische Sprache des Werks ist gewagt und konzentriert. Bei einer einzigen Gelegenheit, die Klage des Solofagotts am Schluß des Werkes, hören wir einen menschlicheren Ton.

Symphonie Nr.8

Introduktion — Scherzo I — Interludium I — Scherzo II — Interludium II — Scherzo III — Interludium III — Epilog

Die *Symphonie Nr.8* für Orgel und Orchester wurde 1993 im Auftrage des Symphonieorchesters Lahti komponiert. Zum Unterschied vom *Pergamon* konzentriert sich die Symphonie auf die grundlegenden Fragen der Erfahrungswelt und der Lebenswelt des Einzelnen.

Der Grundgedanke der Komposition ist der einer Reise — vom schlichten, fast kindlichen, hellen Beginn bewegen wir uns auf eine andere musikalische Welt zu, um niemals mehr zu dem zurückzukehren, was wir hinter uns ließen. Das einzige wiederkehrende Thema der Symphonie ist der am Anfang von der großen Trommel gebrachte Rhythmus, der später im Werk mit wachsender Kraft zurückkehrt, um am Schluß des dritten Scherzos die ganze Symphonie schließlich zu krönen. Die Atmosphäre im Werk streckt sich von virtuoser, muskantischer Freude bis zu Augenblicken tragischer, freudloser Musik. Diese führen nicht zu Hoffnungslosigkeit und Pessimismus: es ist vielmehr aus diesen kritischen Phasen und ihrer Bezwingung, daß die Musik neue Kraft für die Bewältigung neuer Zeiten der Schwierigkeit zu holen scheint.

Die Orgel spielt in diesem Werk mehrere Rollen. Die Interludien, welche die verschiedenen Sätze zusammenfügen, sind zugleich virtuose Kadenzen für die Orgel. Hier und da wird sie als selbständige „Klanggruppe“ verwendet, als selbständiges Orchester, das Kommentare zum richtigen Orchester macht und sich mit ihm abwechselt. Die Orgel wird häufig auch ganz organisch mit dem übrigen Orchesterklang kombiniert, so daß ihre einzelnen Register wie neue Instrumente wirken, die zum Orchester gefügt

werden. Sie wird auch oft eingesetzt, um beispielsweise die Baßlinien des Orchesters zu verstärken, oder bei den Höhepunkten eine größere Kraft zur Verfügung zu stellen.

Die Form der Symphonie weicht von der üblichen Norm ab. Nach der Introduktion folgen drei separate Scherzi und ein Epilog. Der spätere Teil des zweiten Scherzos enthält auch Musik, deren Ablauf friedlicher ist. Nach jedem der Scherzi hören wir ein Interludium der Orgel. Sämtliche Sätze werden ohne Pause gespielt.

Jedes Orgelinterludium hat eine verschiedene Atmosphäre. Im kraftvollen ersten Interludium dominiert die hartnäckig mahrende „Mühle“ des Pedals, die zeitweise auf die Manuale übergeht. Im zweiten Interludium bricht eine freudige, dynamische Musik aus der Atmosphäre am Ende des zweiten Scherzos heraus. Im dritten Interludium treten ruhige, entfernt klingende Orgelregister hervor.

Ein besonderes Interesse erweckt in dieser Komposition die breite musikalische Dramaturgie, die es ermöglicht, daß die Symphonie während ihrer ganzen beachtenswerten Dauer die ungeteilte Aufmerksamkeit und Konzentration des Hörers in Anspruch zu nehmen vermag. In diesem Zusammenhang sind die Höhepunkte des Werkes von der allergrößten Bedeutung. Die ersten echten und großskaligen Höhepunkte der Symphonie ereignen sich erst im ersten Interludium und im zweiten Scherzo. Dieses enthält den massivsten Doppelhöhepunkt in A-ho's gesamtem Werk — nach einem Höhepunkt im *Prestissimo* folgt augenblicklich ein zweiter, von gleicher Intensität, der die friedlichere, modale Melodik bezwingt. Die Kulmination der Symphonie folgt aber im dritten Scherzo. Dieser entscheidende Höhepunkt beginnt mit fröhlicher Musik in der Art eines Volkstanzes, bis die Musik schließlich „zerbröckelt“; das rhythmische Kernmotiv vom Anfang wächst von unten mit maximaler Kraft hervor.

Der Höhepunkt führt uns ins Licht. Im Kampf des dritten Interludiums spielen die Streicher einen fünf Minuten langen H-Dur-Akkord, der sich im Epilog in

ein verschleiertes harmonisches Gebilde auf Cis verwandelt — die Vorwärtsbewegung der Musik scheint völlig aufgehört zu haben. Im Epilog sagen die verschiedenen Orchesterinstrumente und die Orgel individuell der Symphonie ihr „Lebewohl“. Das kraftvolle Werk, das eine Lebensphilosophie spiegelt, endet in Versöhnung und Licht.

Die Uraufführung von Kalevi Aho's *Symphonie Nr. 8* fand am 4. August 1994 bei der Internationalen Orgelwoche in Lahti statt; Hans-Ola Ericsson spielte Orgel und Osmo Vänskä dirigierte das Symphonieorchester Lahti.

Anne Weller

Im Mai/Juni 1989 spielte das Symphonieorchester Lahti seine erste CD mit Musik von Kalevi Aho in der Kreuzkirche (Ristinkirkko) zu Lahti. Das Orchester und sein Dirigent Osmo Vänskä entsprachen der äußerst schwierigen Musik auf eine Weise, die den Komponisten ins Staunen versetzte. Die Zusammenarbeit war sehr erfolgreich, wie es die Hörer leicht merken (BIS-CD-396).

Am letzten Tag der Aufnahme warf das Orchester den Handschuh, und der Komponist antwortete positiv, ohne auch nur einen Augenblick zu zögern. Kalevi Aho wurde der erste „Composer-in-Residence“ in Finnland, Hauskomponist des Symphonieorchesters Lahti.

Die Arbeitsbeschreibung umfaßte die Komposition eines groß angelegten symphonischen Werkes, sowie einer Kammermusik für Musiker des Orchesters (Kammermusikgesellschaft Lahti); sie umfaßte ebenfalls die recht vage Funktion als *sichtbarer* Komponist: Leben, Werk und Musik eines lebenden Komponisten überall zu diskutieren: in Schulen, Vereinen, beim Stadtrat, auf dem Markt, in Fabriken; um zu beweisen, daß ein Komponist ein menschliches Wesen ist, genau wie seine Hörer.

Eine schwierige Aufgabe! Es war da aber noch ein nicht unwesentliches Problem: diese Aktivitäten zu finanzieren. Es wurde aber auf eine einzigartige Weise gelöst. Das Orchester und sein neugegründeter Fanclub Aplodit Orkesterille vereinigten

ihre Kräfte mit jenen eines begeisterten, abenteuerlichen und weitblickenden Sponsors, Oy Lahden Polttimo Ab (Malzwerke Lahti GmbH). Nun konnte sich Kalevi Aho auf seine Arbeit mit der *achten Symphonie* konzentrieren, die laut Wunsch des Orchesters eine „Orgelsymphonie“ sein sollte.

Die Zusammenarbeit zwischen dem Symphonieorchester Lahti und seinem Hauskomponisten wird aber fortgesetzt. Kalevi Aho wählte das Orchester auch für die Uraufführung seiner *neunten Symphonie* (ein Auftragswerk des Helsinki-Festivals 1994), und er komponiert seine *zehnte Symphonie* für dasselbe Orchester. Haydn komponierte seine *Londoner Symphonien*, Mozart schrieb für Paris und Prag. Nun schreibt Kalevi Aho den Namen Lahtis, der „kleinen Großstadt“ von Sport und Kultur, in die Geschichte der Musik.

Tero-Pekka Henell

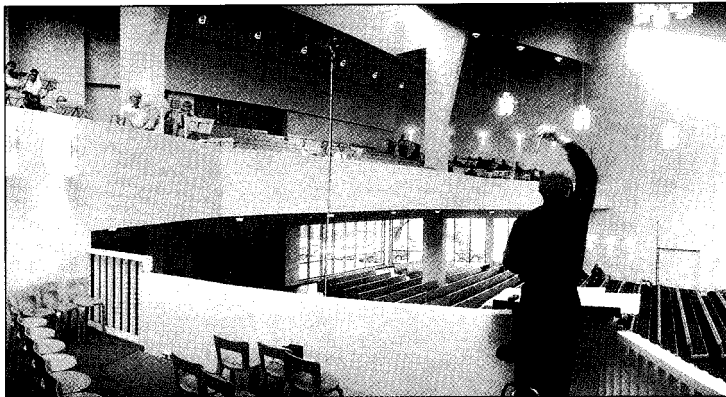
Die Lahden Polttimo (Malzwerke Lahti) wurden stets mit einem echten Unternehmungsgeist verknüpft, mit einem ständigen Streben nach Verbesserungen. Dies war der Ausgangspunkt für den Gedanken, eine völlig neue finnische Musik auf eine neue Art zu schaffen.

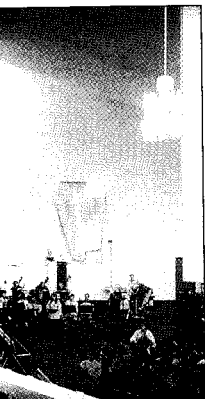
Harald Relander

Hans-Ola Ericsson wurde 1958 in Stockholm geboren. Er studierte Musik in Stockholm und Freiburg und setzte später seine Ausbildung in den USA und in Venedig fort. Unter seinen Lehrern waren Torsten Nilsson, Klaus Huber, Brian Ferneyhough, Edith Picht-Axenfeld, Zsigmond Szathmáry und Luigi Nono am einflußreichsten.

Hans-Ola Ericsson konzertierte in ganz Europa sowie in Japan und den USA. Er hat 12 weitere BIS-Aufnahmen gemacht, darunter eine hoch gelobte Gesamtaufnahme des Orgelwerkes von Olivier Messiaen (BIS-CD-409, 410, 441, 442, 464, 491/492).

1989 wurde Hans-Ola Ericsson zum Professor an der Hochschule für Musik in Piteå und an der Universität zu Luleå, Schweden, ernannt. Er ist auch Gastprofessor an den Konservatorien in Riga und

(above) **Kalevi Aho** (photo: *Fazer Music*)

(left) **The recording sessions for *Pergamon***
(photos: *Esa Hagelberg*)

Kopenhagen. Im Sommer 1990 unterrichtete er bei den berühmten Darmstädter Sommerkursen für neue Musik, und es wurde ihm der angesehene Kranichsteiner Musikpreis verliehen.

Hans-Ola Ericsson arbeitet auch mit der Renovierung von Orgeln, und er hat in Europa und den USA Kompositionskurse geleitet.

Nach dem ersten Musikunterricht in der Schule studierte **Lilli Paasikivi** (Mezzosopran) Gesang und Violine am Konservatorium in Lahti und setzte die Studien an der Staatlichen Hochschule für Musik in Stockholm bei Prof. Solwig Grippe und am Royal College of Music in London bei Neil Mackie und als Privatschülerin von Dame Janet Baker fort. Sie trat in vielen europäischen Ländern auf, als Solistin auch mit u.a. dem Symphonieorchester Lahti und dem Kgl. Stockholmer Philharmonischen Orchester.

Eeva-Liisa Saarinen trat mit vielen finnischen und internationalen Symphonieorchestern und Chören auf, und sie konzertierte in vielen europäischen Ländern, den USA und Rußland. Sie gastierte beim Helsinki-Festival und beim Opernfestival in Savonlinna. 1983 debütierte sie an der Finnischen Nationaloper, wo sie im folgenden Jahr fest engagiert wurde.

Tom Nyman, Tenor, beendete 1987 sein Studium als Translator an der Universität in Vaasa, um stattdessen an der Sibelius-Akademie Gesang zu studieren. Sein Lehrer ist Anssi Hirvonen. Er studierte auch in London bei Vera Rozsa. Als Opern- und Oratoriensänger erschien er in ganz Finnland. Er gewann Preise beim Timo-Mustakallio-Wettbewerb 1988 und beim nationalen Lappeenranta-Wettbewerb 1989, und er erreichte das Semifinale beim Neuestimme-Wettbewerb in Deutschland im Oktober 1993.

Der Konzert- und Opernsänger **Matti Lehtinen** (geb. 1922) war 1963-87 Gesangsprofessor an der Sibelius-Akademie. Er debütierte 1948 und gewann 1950 den Genfer Gesangswettbewerb. Er war an der Finnischen Oper (1949-51), der Kölner Oper (1950-55) und der Finnischen Nationaloper (1963-68) tätig und erschien in späteren Jahren regelmäßig als Gast. Er trat in vielen europäischen Musikzentren und den USA in Konzert und Rundfunk auf. Lehtinen brachte viele finnische Werke zur Uraufführung, darunter 1979 Kalevi Aho's „Ein-Mann-Oper“ *Avain* (Der Schlüssel).

Lahti ist eine Stadt mit rund 100 000 Einwohnern, ein modernes Zentrum des Sports, der Kultur, der Industrie und des Handels, 100 Kilometer nördlich der finnischen Hauptstadt Helsinki gelegen. Das **Symphonieorchester Lahti** wurde 1949 gegründet, um die Traditionen des 1910 von der Gesellschaft der Musikfreunde Lahtis gegründeten Orchesters aufrechtzuerhalten. In späteren Jahren entwickelte sich das Orchester zu einem der besten in Skandinavien. Seine Aufnahmen unter der Leitung von Osmo Vänskä und Ulf Söderblom brachten dem Orchester internationalen Ruhm, nicht zuletzt durch die Erstaufnahme der Urfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (BIS-CD-500).

Das Symphonieorchester Lahti bringt wöchentliche Konzerte im Konzerthaus Lahti (Architekten Heikki und Kaija Siren, 1954) und in der Ristinkirkko (Kreuzkirche, Alvar Aalto 1978), in der auch sämtliche Aufnahmen gemacht wurden. Das Orchester erscheint auch bei der Orgelwoche Lahti und bei Operaufführungen in der Stadt. Das Symphonieorchester Lahti wirkt auf weiteren 12 BIS-Platten mit.

Osmo Vänskä (geb. 1953) studierte Dirigieren an der Sibelius-Akademie unter der Leitung von Jorma Panula und legte 1979 das Dirigentenprüfung ab. Außerdem hat er Privatunterricht in London und Berlin-West genommen und an einem Meisterkurs von

Rafael Kubelík in Luzern teilgenommen. Osmo Vänskä ist auch ein hervorragender Klarinetist.

1982 war Osmo Vänskä Sieger im internationalen Wettbewerb junger Dirigenten in Besançon, und hiernach hat er regelmäßig in Finnland, Norwegen und Schweden große Orchester geleitet. Seine Karriere hat auch außerhalb Skandinaviens rasche Fortschritte gemacht, so hat er u.a. in Frankreich, Holland, der Tschechoslowakei, Estland und Japan gearbeitet.

Zum ersten Gastdirigenten des Symphonieorchesters Lahti wurde Osmo Vänskä im Herbst 1985 berufen. Im Herbst 1988 nahm er seine Tätigkeit als künstlerischer Leiter des Orchesters auf. 1993 wurde er auch Chefdirigent des Isländischen Symphonieorchesters. Er erscheint auf 16 weiteren BIS-Platten.

Kalevi Aho: *Pergamon* et *Symphonie no 8* La tragédie de la société et de l'individu, et sa mise en musique.

Kalevi Aho (1949-), un des plus éminents compositeurs pour orchestre de la Finlande, a étudié la composition à l'académie Sibelius avec Einojuhani Rautavaara de 1968 à 1971; il poursuivit ensuite ses études avec Boris Blacher à Berlin-Ouest en 1971-72. Il fut chargé d'enseigner au département de musicologie de l'université d'Helsinki de 1974 à 1988 et, de 1988 à 1993, il fut professeur de composition à l'académie Sibelius. Il reçut de l'Etat finlandais une bourse de composition de 15 ans qui lui permit de devenir un compositeur autonome à partir de l'automne 1993.

A ce jour, Aho a composé 2 opéras, 9 symphonies, 3 concertos, 2 symphonies de chambre pour orchestre à cordes ainsi que des arrangements pour orchestre et pour ensemble de chambre d'œuvres d'autres compositeurs. Il s'est taillé une bonne réputation de musicologue — Aho a lui-même écrit trois livres et il en a édité plusieurs autres.

L'Orchestre Symphonique de Lahti a choisi Kalevi Aho pour être son compositeur résidant — et c'est pour cet orchestre que Aho a composé ses symphonies *no 8* (1993) et *no 9* (1994).

Pergamon

Pergamon, une œuvre pour 4 groupes orchestraux, 4 récitants et orgue, fut écrite en 1990 pour les célébrations du 350e anniversaire de l'université d'Helsinki le 1er septembre 1990: *Pergamon* est de la musique spatiale dont le point de départ est la forme architecturale et l'acoustique de la grande salle de l'université d'Helsinki. Les groupes orchestraux et les récitants sont dispersés dans la salle. Les sons qu'ils émettent sont parfois autorisés à se révéberer dans la salle alors qu'à l'occasion, des signaux musicaux peuvent être envoyés directement d'un côté à l'autre de la salle.

Le texte est une description dramatique de l'autel de Pergame au musée Pergame à Berlin par Peter Weiss (1916-1982), un écrivain allemand qui émigra en Suède sous le régime nazi. L'image provient du début du chef-d'œuvre de Weiss, *Die Ästhetik des Widerstands* (L'Esthétique de la résistance). Les récitants déclament les mêmes extraits simultanément en quatre langues, soit en allemand, finlandais, suédois et grec ancien. Ils forment un chœur polyglotte symbolisant l'unité de différentes époques et nationalités — un chœur qui exprime la souffrance qui leur est commune à chacun.

Les frises de l'autel de Pergame dépeignent la bataille entre les dieux aux formes humaines et les géants monstrueux. Dans le texte comme dans la musique, l'ancienne tragédie mythologique recherche un niveau généralisé universel intemporel — il pourrait en fait être question d'une grande calamité concernant l'humanité. L'aide apportée par Héraclès décide de la bataille en faveur des dieux. Mais Weiss déclare: "Héraclès aurait dû aider les opprimés, non pas ceux qui avaient déjà assez d'armes et d'armures." Le langage musical de l'œuvre est osé et

concentré. On n'entend un ton plus humain qu'à une seule occasion, soit à la complainte du basson solo à la fin de l'œuvre.

Symphonie no 8

Introduction — Scherzo I — Interlude I — Scherzo II — Interlude II — Scherzo III — Interlude III — Epilogue

Datée de 1993, la *Symphonie no 8* pour orgue et orchestre fut commandée par l'Orchestre Symphonique de Lahti. Par contraste avec *Pergamon*, la symphonie converge sur les questions fondamentales des mondes d'expérience et de vie d'un individu.

L'idée foncière de la composition est le concept d'un voyage — du clair début simple, presque enfantin, on se dirige vers un autre monde musical pour ne jamais revenir en arrière. Le seul "thème" périodique de la symphonie est le rythme présenté au début par la grosse caisse; il revient à des moments ultérieurs dans l'œuvre avec une force croissante et, à la fin du 3e scherzo, il finit par couronner l'entière symphonie. L'atmosphère de l'œuvre passe de la joie virtuose, comme dans le folklore populaire, à des moments de musique tragique et morne. Cette dernière ne mène pas au désespoir et au pessimisme: c'est au contraire à partir de ces phases critiques et de leur victoire que la musique semble acquérir une force et une vigueur neuves pour affronter de nouvelles difficultés.

L'orgue joue plusieurs rôles dans l'œuvre. Les interludes qui relient les différents mouvements sont aussi des cadences virtuoses pour l'orgue. A certains endroits, ce dernier est utilisé comme un "groupe sonore" indépendant, comme un orchestre indépendant, qui commente le vrai orchestre et alterne avec lui. L'orgue est souvent combiné avec le reste de la structure orchestrale, de façon telle que les registres individuels de l'orgue fonctionnent comme de nouveaux instruments ajoutés à l'orchestre. L'orgue est aussi souvent utilisé pour renforcer les

parties de basse de l'orchestre par exemple, ou pour donner plus de force aux sommets.

La forme de la symphonie dévie de la norme. L'introduction est suivie de 3 scherzi définis et d'un épilogue. La dernière partie du second scherzo renferme aussi de la musique qui progresse plus paisiblement. Chaque scherzo est suivi d'un interlude à l'orgue. Tous les mouvements sont joués *attacca*.

Chaque interlude d'orgue présente son atmosphère particulière. Le puissant premier est dominé par le mouvement de "moulin" obstinément grinçant à la pédale qui est parfois transféré aux claviers manuels. Dans le second interlude, la musique joyeuse et dynamique se détache de l'atmosphère de la fin du second scherzo. Des jeux d'orgue doux à résonance lointaine sont prédominants dans le 3e interlude.

La grande dramaturgie musicale est particulièrement intéressante dans la composition; grâce à elle, l'attention de l'auditeur est gardée en éveil et concentrée du début à la fin de cette composition d'une longueur considérable. Les sommets de l'œuvre sont très importants dans ce contexte. Les premières apogées authentiquement de grande échelle de la symphonie n'apparaissent que dans le premier interlude et le second scherzo. Ce dernier renferme le double sommet le plus massif de tout l'œuvre de Aho — un sommet en tempo *prestissimo* suivi immédiatement d'un second, aussi intense, qui engloutit l'élément mélodique modal plus paisible. Le point culminant de la symphonie arrive pourtant dans le 3e scherzo. Cette apogée décisive commence avec de la musique gaie à la manière d'une danse folklorique jusqu'à ce qu'elle se désagrège finalement; le motif rythmique fondamental du début surgit avec une puissance maximale.

Le sommet nous mène à la lumière. Dans la lutte du 3e interlude, les cordes jouent un accord de si majeur, long de 5 minutes, qui se change en une région harmonique voilée basée sur do dièse dans l'épilogue — le déroulement progressif de la musique semble avoir cessé complètement. Dans l'épilogue,

les différents instruments de l'orchestre et l'orgue font leurs "adieux" personnels à la symphonie. Cette œuvre puissante qui reflète une philosophie de vie se termine dans la conciliation et la lumière. La création de la *Symphonie no 8* de Kalevi Aho eut lieu le 4 août 1994 dans le cadre de la Semaine internationale d'orgue de Lahti; Hans-Ola Ericsson était l'organiste soliste, accompagné par l'Orchestre Symphonique de Lahti dirigé par Osmo Vänskä.

Anne Weller

En mai/juin 1989, l'Orchestre Symphonique de Lahti enregistra son premier disque compact de musique de Kalevi Aho à l'église de la Croix (Ristinkirkko) à Lahti. Le compositeur fut surpris par la façon dont l'orchestre et son chef Osmo Vänskä répondirent aux demandes extrêmement exigeantes de la musique. Les auditeurs pourront facilement juger de la réussite complète de cette collaboration (BIS-CD-396).

Le dernier jour de l'enregistrement, ce fut au tour de l'orchestre de jeter le gant à Aho. Il répondit par l'affirmative, sans hésiter une seconde. Kalevi Aho devint le premier compositeur en résidence de la Finlande, le "compositeur résidant" de l'Orchestre Symphonique de Lahti.

La description du travail comprend la composition d'une œuvre symphonique majeure, d'une pièce de musique de chambre pour des musiciens de l'orchestre (la Société de musique de chambre de Lahti); elle implique aussi la fonction assez vague d'être un compositeur *visible*: de discuter de la vie, de l'œuvre et de la musique d'un compositeur contemporain vivant, dans les écoles, les clubs, au conseil municipal, au marché, dans les usines — partout: il s'agit de prouver qu'un compositeur est un humain tout comme ses auditeurs.

Une tâche difficile! Il restait pourtant un problème de taille: financer ces activités. Le problème fut résolu d'une façon unique. L'orchestre et son club de supporters nouvellement fondé Aplodit Orkesterille unirent leurs forces à celles d'un commanditaire enthousiaste, audacieux et clairvoyant, Oy Lahden

Polttimo Ab (Usine de malt de Lahti Itée). Après cela, Kalevi Aho a pu se concentrer sur le travail en cours, la composition de sa 8e *symphonie* qui, au désir de l'orchestre, devait être une "symphonie pour orgue".

La collaboration de l'Orchestre Symphonique de Lahti avec son "compositeur résidant" en est cependant une suivie. Kalevi Aho a aussi choisi l'Orchestre Symphonique de Lahti pour donner la création de sa 9e *symphonie* (une commande du festival de Helsinki de 1994). Il est présentement au travail sur sa 10e *symphonie* pour l'orchestre. Haydn a composé les symphonies de Londres; Mozart a écrit pour Paris et pour Prague. C'est maintenant au tour de Aho de donner à Lahti, la "petite grande ville" de sport et de culture, une place dans l'histoire de la musique.

Tero-Pekka Henell

Le travail de Lahden Polttimo (Usine de malt de Lahti) a toujours été associé à un véritable esprit d'initiative, une recherche et un désir constants d'amélioration. C'est ainsi que se développa l'idée de créer de la musique finlandaise toute nouvelle d'une façon originale.

Harald Relander

Hans-Ola Ericsson est né à Stockholm en 1958. Il a étudié la musique à Stockholm et à Fribourg, puis aux Etats-Unis et à Venise. Ses professeurs les plus influents furent Torsten Nilsson, Klaus Huber, Brian Ferneyhough, Edith Picht-Axenfeld, Zsigmond Szathmáry et Luigi Nono.

Hans-Ola Ericsson a donné des concerts partout en Europe ainsi qu'au Japon et aux Etats-Unis. Il a enregistré 12 autres disques BIS dont l'intégrale de la musique d'orgue de Messiaen, production saluée avec unanimité (BIS-CD-409, 410, 441, 442, 464, 491/492), et on lui a accordé le Prix du disque suédois chaque année de 1985 à 1988.

En 1989, Hans-Ola Ericsson fut désigné comme professeur au conservatoire de Piteå et à l'université de Luleå. Il est aussi professeur invité au conservatoire de Riga et à celui de Copenhague. A l'été de 1990, il enseigna au célèbre cours estival de

musique nouvelle à Darmstadt et reçut le prestigieux prix de musique Kranichsteiner. Hans-Ola Ericsson s'occupe aussi de restauration d'orgues et il donne des cours de composition en Europe et aux Etats-Unis.

Lilli Paasikivi (mezzo-soprano) commença son entraînement musical à l'école. Elle étudia le chant et le violon au conservatoire de Lahti et poursuivit ses études au conservatoire de Stockholm avec le professeur Solwig Grippe et au conservatoire de musique de Londres avec Neil Mackie ainsi que comme élève privée de Dame Janet Baker. Elle remporta de fréquents succès lors de compétitions pendant ses années d'études. Elle a chanté dans plusieurs pays européens ainsi que comme soliste avec l'Orchestre Symphonique de Lahti et l'Orchestre Philharmonique Royal de Stockholm.

Eeva-Liisa Saarinen s'est produite avec maints chœurs et orchestres symphoniques en Finlande et sur la scène internationale; elle a donné des concerts dans plusieurs pays européens, aux Etats-Unis et en Russie. Elle a été invitée à plusieurs reprises à participer aux festivals d'Helsinki et de l'Opéra de Savonlinna. Elle fit ses débuts à l'Opéra National Finlandais en 1983 et, l'année suivante, elle en devenait une soliste permanente.

Tom Nyman, ténor, abandonna ses études de traduction à l'université de Vaasa en 1987 pour entreprendre son cours de chant à l'académie Sibelius. Son professeur s'appelle Anssi Hirvonen. Il a aussi étudié à Londres avec Vera Rozsa. Il a chanté des opéras et des oratorios partout en Finlande. Tom Nyman a gagné un prix au concours Timo Mustakallio en 1988 et au concours national Lappeenranta en 1989. Il s'est aussi placé parmi les semi-finalistes du concours Neue Stimme en Allemagne en octobre 1993.

Le chanteur de concert et d'opéra **Matti Lehtinen** (1922-) a été professeur de chant à l'académie Sibelius de 1963 à 1987. Il a fait ses débuts en 1948 et il a gagné le concours de chant de Genève en 1950. Il a travaillé avec l'Opéra finlandais (1949-51), l'Opéra de Cologne (1950-55) ainsi qu'à l'Opéra National Finlandais (1963-68) et il a poursuivi une carrière assidue les années suivantes. Il a donné des concerts et fait des émissions dans des centres musicaux européens majeurs et aux Etats-Unis. Il a chanté la création de plusieurs œuvres finlandaises dont "l'opéra d'un seul homme" *Avain* (La Clé) de Kalevi Aho en 1979.

Lahti est une ville d'environ 100,000 habitants à 100 km au nord de la capitale finlandaise, Helsinki. **L'Orchestre Symphonique de Lahti** fut fondé en 1949 afin de poursuivre les traditions de l'orchestre institué en 1910 par la société des Amis de la musique de Lahti. Ces dernières années, l'ensemble est devenu un des plus remarquables des pays du Nord. Ses enregistrements sous la direction de ses chefs Osmo Vänskä et Ulf Söderblom lui ont gagné une réputation internationale; on remarqua particulièrement le premier enregistrement de la version originale du Concerto pour violon de Sibelius (BIS-CD-500).

L'Orchestre Symphonique de Lahti donne chaque semaine des concerts à la salle de concert de Lahti (architectes Heikki et Kaija Siren, 1954) et à la Ristinkirkko (église de la Croix; Alvar Aalto, 1978); tous les enregistrements de l'orchestre ont également lieu dans cette église. L'orchestre participe aussi à la Semaine internationale d'orgue de Lahti et aux représentations d'opéra de la cité. L'Orchestre Symphonique de Lahti joue sur 12 autres disques BIS.

Osmo Vänskä (1953-) a étudié la direction à l'académie Sibelius avec Jorma Panula et y a obtenu son diplôme en 1979. Il a aussi étudié privément à Londres et à Berlin Ouest et il a pris part au cours de

maître de Rafael Kubelík à Lucerne. Osmo Vänskä est également un clarinettiste actif. En 1982, Osmo Vänskä gagna le Concours de Besançon pour jeunes chefs d'orchestre, après quoi il dirigea les principaux orchestres de Finlande, Norvège et Suède. Sa carrière internationale prit rapidement son essor hors du Nord et Vänskä a travaillé en France, aux Pays-Bas, en Tchécoslovaquie, en Estonie et au Japon entre autres.

Vänskä a dirigé des opéras au Festival d'opéra de Savonlinna, à l'Opéra Royal de Stockholm et à l'Opéra National de Finlande. Il était le principal chef invité de l'Orchestre Symphonique de Lahti à l'automne 1985 et, trois ans plus tard, il en devenait le directeur artistique. Il est aussi le chef titulaire de l'Orchestre Symphonique de l'Islande depuis 1993. Il a enregistré 16 autres disques BIS.

The Organ of the Church of the Cross (Ristinkirkko), Lahti

Builder: Veikko Virtanen, Op.80 (1979)

Specification: Aimo Känkänen, Kari Jussila
Mechanical action — Electrical stop action

I OW

Gedackt 8'
Kvintadena 8'
Principal 4'
Blockflöte 4'
Flachflöte 2'
Sesquialtera 2x
Spitzkvinta 1 1/3'
Scharff 4-5x
Krummhorn 8'
Tremolo

II HW

Gedacktpommer 16'
Principal 8'
Hohlflöte 8'
Oktava 4'
Spitzflöte 4'
Kvinta 2 2/3'
Oktava 2'
Mixtur 5x
Scharff 4x
Kornett 5x
Trompette 8'

III SW

Bordun 16'
Rohrflöte 8'
Gamba 8'
Voix céleste 2x 8'
Principal 4'
Traversflöte 4'
Rohrnat 2 2/3'
Piccolo 2'
Mixtur 5x
Fagott 16'
Trompette harmonique 8'
Oboe 8'
Clairon 4'
Tremolo

IV BW

Gedackt 8'
Koppelflöte 4'
Nasat 2 2/3'
Principal 2'
Waldflöte 2'
Terz 1 3/5'
Oktava 1'
Cymbel 3x
Vox humana 8'
Tremolo

Ped

Principal 16'
Subbass 16'
Kvintbass 10 2/3'
Oktava 8'
Gedackt 8'
Oktava 4'
Nachthorn 2'
Mixtur 5x
Posaune 16'
Trompette 8'

Couplers:

I/Ped, II/Ped, III/Ped,
IV/Ped, I/II, III/II, IV/II, IV/III

256 combinations

Pergamon

Yltympäriinsä nousi kivistä ruumiita, rykelmittäin, toisiinsa kietoutuneina tai murskaantuneina, torsion, tuetun käsivarren, murtuneen lantion, rosoisen pirstaleen piirtäessä heidän hahmonsia, alati taistelun asennoissa, väistävinä, vastaaniskevinä, hyökkäävinä, itseään suojelevina, suoristautuneina tai köykistyneinä, yhtäällä nääntyneinä, yksinäisen vapaasti ponnistautuneen jalan, vääntyneen selän, pohkeen kaarrokseen jännittyneen vielä kuitenkin yhteen ainoaan yhteiseen liikkeeseen. Suunnaton, harmaalta seinäitä kohoava kampaileminen, täyttymisestään muistuttaen, uudestaan muodottomuuteen vaipuen. Karkealta pohjalta aistitunut käsi, valmiina tarttumaan, yhdistyneenä tyhjän pinnan yli olkapäähän, raadelletut kasvat ammittavien repeämin, ammolleen oleva suu, tyhjinä tuijottavat, parran kiharoiden ympäröimät siimät, puvun rajut laskokset, kaikki ikellä rapautunutta loppuaan, ikellä alkuperäänsä. Jokaisen yksityispiirteensä säilyttäessä ilmeensä, särkyviä murskaleita joista voi hahmotella kokonaisuutta, rosoisia tynkiä liiotun, lihasten ja jäntelten liikkeen elävöittämän sileyden rinnalla, taisteluhevosiä kiristetyin valjain, pyöristettyjä kilpiä, kurotettuja keuhkaita, karkeaksi soikioksi halkaistu pää, levällään

olevia siipiä, voitokkaasti kohotettu käsivarsi, hyppäävä, liehuvan viitan ympäröimä kantapäätä, käsi, nyrkissä miekan ympärillä jota ei enää ole, lantioon ja kaulaan pureutuneita takkuisia metsästyskoiria, kaatuva joka sormenpäällään haparoi yllään riippuvan pedon silmiä, taistelijatarta suojeleva ryntäävä leijona, kypäliä kohonneena lyöntiin, linnunkyntisiä käsiä, jyrkeistä otsista ulkonevia sarvia, kiemurtelevia, suomupeitteisiä jalkoja, kaikkialla käärmee nsikiöitä, kuristaen vatsasta ja kaulasta, kieltään lipovina, työntäen paljastetut, terävät hampaat alastomaan rintaan. Nuo äsken luodut, jälleen katoavat kasvat, nämä mahtavat ja murskaantuneet kädet, levällään heiluneet, pehmeään kalliioon hukkuvat siivet, nuo huutoon avautuneet huulet, tämä astunta, polkeminen, noiden raskaiden aseiden iskut, raudoitettujen pyörinen pyörintä, singottujen salamoiden kimput, tämä tallautuminen, kavahtaminen ja kukistuminen, tuo loputon esiinkaivautumisen ponnistus rosoisista lohcareista. Ja miten kauniisti käherretyt huiokset, miten taidokkaasti sidottuna ja vyötettyinä ohut puku, miten koristeellinen ornamentti kilven hinnassa, kypärän kuvussa, miten nauras ihon ohde, kuin hyväilitävän, kuitenkin armottomalle kilvalle, raatelulle ja turmiolle paljaana. Naamiomaisiin kasvoihin, toisiinsa takertuen ja työntäen toisiaan erilleen, kuristaen toisiaan,

kiiveten toistensa yli, laskeutuen hevoselta, ohjaksiin soikeutuneina, välin alastomuudessaan haavoittuvina, väliin loitontuneina ylhäiseen viileytyeen, ilmaantuen merihirviön, aarnikotkan, kentaurin hahmoisina, voittamattomina, silti tuskan ja epätoivon ilmein he kampaillivat keskenään, korkeamman päämäärän hyväksi, unta nähden, mielettömässä kiihkossaan liikkumattomina, kuulumattoman jyiinän keskellä mykkinä, kietoutuneina kaikki muotoaan muuttavaan tuskaan, väristen, kestäen, odottaen heräämistä, yhä uudestaan alistuen ja yhä uudestaan kapinoiden, suunnattomin ponnistuksin, voimansa äärimmilleen jännittäen, lannistaakseen uhan, saadakseen aikaan ratkaisun. Me katsoimme menneeseen aikaan, ja hetkiseksi myös tulevaisuudennäköymme täyttyi verilöylystä, eikä sen läpi pystynyt tunkeutumaan vapautuksen ajatusta.

Herakleen pitäisi saapua auttamaan heitä, aistittuja, eikä heitä, joilla jo oli kylliksi aseita ja panssareita.

Peter Weiss
Saksan kielestä suomentanut
Kalevi Aho

Pergamon

Runtomkring oss hävde sig kropparna ur stenen, sammanträngda till grupper, hopslingrade med varandra eller isärspängda till fragment, gav med en torso, en stödjande arm, en höft full med sprickor, en skörvig avbruten stump en antydning om sin gestalt, alltid med stridens åtbörd, vånade undan, fort tillbaka, attackerade, garderade sig, sträckte sig uppåt eller böjde sig ned, ställvis utplånade men fortfarande med en ensam fot i spjärn, en rygg i vridning, konturen av en vad indragen i en enda gemensam rörelse. En våldig brottnings trädde fram ur den grå väggen, mindes sin fulländning, sjönk tillbaka i formlöshet. En hand, gripberedd, sträckt ut ur den skrovliga bakgrunden, via en tom yta förbunden med axeln, ett sonderflått ansikte med gapande sprickor, vitt uppspärrad mun, tomt stirrande ögon, omflutet av skäggets lockar, en dräkt veckflod, allt nära sitt förvittrade slut och nära sitt ursprung. Uttrycket bevarat i varje detalj, skära brottstycken ur vilka helheten kunde utläsas, knotttriga lemstumpar vid sidan av slipad glatthet som fick liv av musklernas och senornas spel, stridshästar i stramande selyg, rundade sköldar, uppsträckta spjut, en tom oval efter ett huvud med ansiktet avsläget, utbredda vingar, en triumferande lyft arm, en håll i språng, kringfladdad av dräkten, en näve

knuten kring ett svärd som inte längre fanns, raggiga jakthundrar med käftarna fastbitna i länder och nackar, en stupande med fingerstumpen mättande mot ögat på odjuret som hängde över honom, ett framstörtande lejon, med tassens höjd till slag, försvarande en kvinnlig kämpande, händer försedda med fågelklor, horn skjutande upp ur tunga pannor, slingrande ben, besatta med fjäll, överallt ormar, i strypgrepp kring mage och hals, spelande med tungan, blottande de vassa tänderna, huggande mot naket bröst. Just skapade, åter utsluckande ansikten, maktiga och stympade händer, vitt utspända vingar, drunknande i den stumma klippan, blickar av sten, läppar uppfälta till ett skri, knippen av slungade blixtrar, ett stegande och stampande, ett huggande med tunga vapen, ett rullande av järnskodda hjul, ett nedtrampande, en stegring och tillbakagång, en oändlig ansträngning att gräva sig fram ur korniga block. Och håret så behagfullt krusat, så konstfullt uppfäst och gördiad den lätta dräkten, så sirligt ornamentet på sköldens rem, på hjälmens kam, så fin hudens lyster, inbjudande till smekningar men utlämnad åt den obevekliga kampen, till att sargas och förintas. Med ansikten som masker höll de i varann och stötte varann ifrån sig, ströp varandra, klättrade över varandra, gled ned från hästen, snärjde i tyglarna, än övermåttan sårbara i sin utsatthet

och nakenhet, än ryckta undan faran, oåtkomliga i sin olympiska kyla, till synes obetygliga i gestalt av havsvidunder, grip, kentaur, men ändå grimaserande i smärta och förtvivlan. Så brottades de med varandra, handlande på högre uppdrag, drömande, orörliga mitt i det vansinniga tumultet, stumma mitt i det hörbara larmet, alla sammanvävda i en kvaliets metamorfos, rysande, framhårdande, väntande på ett uppvaknande, i evig underkastelse och evigt uppror, med en oerhörd tyngd och i en yttersta anspänning för att besegra hotet, åstadkomma ett avgörande.

Vi blickade tillbaka in i en förgången tid, men för ett ögonblick skymdes också perspektivet mot framtiden av en massaker som tanken på befrielse inte förmådde tränga igenom.

Det var till deras, de underkuvades hjälp som Herakles måste komma, inte till de andras som hade nog med pansar och vapen.

Peter Weiss
Översättning: Ulrika Wallenström

Pergamon

Rings um uns hoben sich die Leiber aus dem Stein, zusammengedrängt zu Gruppen, ineinander verschlungen oder zu Fragmenten zersprengt, mit einem Torso, einem aufgestützten Arm, einer geborstnen Hüfte, einem verschorften Brocken ihre Gestalt andeutend, immer in den Gebärden des Kampfs, ausweichend, zurückschnellend, angreifend, sich deckend, hochgestreckt oder gekrümmt, hier und da ausgestösch, doch noch mit einem freistehenden vorgestemten Fuß, einem gedrehten Rücken, der Kontur einer Wade eingespannt in eine einzige gemeinsame Bewegung. Ein riesiges Ringen, auftauchend aus der grauen Wand, sich erinnernd an seine Vollendung, zurücksinkend zur Formlosigkeit. Eine Hand, aus dem rauhen Grund gestreckt, zum Griff bereit, über leere Fläche hin mit der Schulter verbunden, ein zerschundnes Gesicht, mit klaffenden Rissen, weit geöffnetem Mund, leer starrenden Augen, umflossen von den Locken des Barts, der stürmische Faltenwurf eines Gewands, alles nah seinem verwitterten Ende und nah seinem Ursprung. Jede Einzelheit ihren Ausdruck bewahrend, mürbe Bruchstücke, aus derer die Ganzheit sich ablesen ließ, raue Stümpfe neben geschliffner Glätte, belebt vom Spiel der Muskeln und Sehnen, Streitpferde in gestrafftem Geschirr, gerundete Schilde,

aufgerekte Speere, zu rohem Oval gespaltner Kopf, ausgebreitete Schwingen, triumphierend erhobner Arm, Ferse im Sprung, umflattert vom Rock, geballte Faust am nicht mehr vorhandenen Schwert, zottige Jagdhunde, die Mäuler verbissen in Lenden und Nacken, ein Fallender, mit dem Ansatz des Fingers zieliend ins Auge der über ihm hängenden Bestie, vorstürzender Löwe, eine Kriegerin schützend, mit der Pranke ausholend zum Schlag, mit Vogelkrallen versehne Hände, Hörner aus wuchtigen Stirnen ragend, sich ringelnde Beine, mit Schuppen besetzt, ein Schlangengezücht überall, im Würgegriff um Bauch und Hals, züngelnd, die scharfen Zähne gebleckt, einstoßend auf nackte Brust. Diese eben geschaffnen, wieder erlöschenden Gesichter, diese mächtigen und zerstöckelten Hände, diese weit geschwungenen, im stumpfen Fels ertrinkenden Flügel, dieser steinerne Blick, diese zum Schrei aufgerissnen Lippen, dieses Schreiten, Stampfen, diese Hiebe schwerer Waffen, diese Rollen gepanzelter Räder, dieses Bündel geschleuderter Blitze, dieses Zertreten, dieses Sichaufbäumen und Zusammenbrechen, diese unendliche Anstrengung, sich emporzuwühlen aus körrigen Blöcken. Und wie anmutig das Haar gekräuselt, wie kunstvoll geschürzt und gegurtet das leichte Kleid, wie zierlich das Ornament an den Riemen des Schilds, am

Bug des Helms, wie zart der Schimmer der Haut, bereit für Liebkosungen, doch ausgesetzt dem unerbittlichen Wettstreit, der Zerfleischung und Vernichtung. Mit maskenhaftem Antlitz, einander haltend und von sich stoßend, einander erdrosselnd, überkletternd, vom Pferd gleitend, in die Zügel verwickelt, überaus verwundbar in der Blöde, und wieder entrückt in olympischer Kühle, unbezwinglich erscheinend als Meerungetüm, Greif, Kentaur, doch grimassierend in Schmerz und Verzweiflung, so rangen sie miteinander, handelnd in höherem Auftrag, träumend, reglos in wahn-sinniger Heftigkeit, stumm in unhörbarem Dröhnen, verwoben alle in eine Metamorphose der Qual, erschauernd, ausharrend, wartend auf ein Erwachen, in fortwährendem Dulden und fortwährender Auflehnung, in unerhörter Wucht, und in äußerster Anspannung, die Bedrohung zu bezwingen, die Entscheidung hervorzurufen!

Wir blickten in eine Vorzeit zurück, und einen Augenblick lang füllte sich auch die Perspektive des Kommenden mit einem Massaker, das sich vom Gedanken an Befreiung nich durchdringen ließ.

Ihnen, den Unterworfenen, zur Hilfe müßte Herakles kommen, nicht denen, die an Panzern und Waffen genug hatten.

Peter Weiss

Ἰανθεῖα πάλῃ, ἀναδυομένη τοῦ πολιοῦ τοῖχου, μεμνημένη μὲν τοῦ τέλους, ἀναπιπτοῦσα δὲ εἰς ἀμορφίαν. Χεὶρ ἀναιτενοῦσα ἐκ τοῦ βάθρου σκληροῦ, ἑτοιμὰ πρὸς λαβὴν, διὰ πεδιόδος τινὸς ἐρήμιου συντημένη τῷ ὄμῳ, πρόσωπον ἀποδαρὲν ἐσχισμένον τε σὺν στόματι πολὺ ἀνεφριγμένῳ καὶ ὀμῶσι κενῶς ἐστηρικμένοις, περιρρυτὸν βοστρούχους τοῦ πάγωνος, πύξ χειμερία περιβολῆς τινοῦ, τὰ πάντα ἐγγὺς τοῦ τέλους τοῦ σαθροῦ καὶ ἅμα τῆς ἀρχῆς. Τὰ καθ' ἑκάστα τηρεῖ τὸ ἦθος ἐαυτῶν, μόρια πέποντα, ἐξ ὧν τὴν ὁλότητα ἔξιστιν ἀναγινώσκει. Κοριοὶ σκληροὶ παρὰ λειότητι ἀπλῇ, ἐμφυχοὶ τῇ παιγνίᾳ τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, ἵπποι ἐν ἡνίασι συντόνοις, ἀσπίδες κυκλοειδεῖς, δορὶ ἀναπαλλόμενα, κεφαλὴ ὡσείδης διατεταμμένη, πτέρυγες ἐκπεπτασμέναι, βραχίονες θριαμβικῶς ἥρμενος, ζιτών πτέρην περὶ μέλλουσαν σκιρτήσειν,

πυγμὴ ἐπὶ τοῦ ξίφους ὁ οὐκέτι ἔστιν, κύνης θηρατικοὶ λάσιοι, ὧν αἱ γνάθαι ἐν ἔξωσι τραχιλοὶς τε δεδιῇσιν, ἀποθνήσκουσιν τις δακτύλος ἄγων εἰς τὰ ὄμματα τοῦ θηρίου τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ. Λέων προορμώμενος, φυλάττας μαχομένην τινά, χεῖρα αἰρῶν πρὸς τὴν πληγὴν, δάκτυλοι σείν ὄνουν ὀρνιθεῖσι, κέρατα ἐξέχοντα μετώπων ἐμβριθῶν, σκέλη συνελιγτόμενα λεπιδωτά, πανταχοῦ γεννημάτων ἐχιδνῶν πνίγοντα γαστέρα τε καὶ αὐχένα, λιχωμένα, ὀξύδοντα, δάκνοντα στήθος γυμνόν. Ταῦτα τὰ πρόσωπα ὅρτι μὲν γεγεννημένα, πάλιν δὲ κατασβεννόμενα, αὐταὶ αἱ χεῖρες αἱ ἰσχυραὶ τε καὶ διεσπαρμέναι, αὐταὶ αἱ πτέρυγες αἱ μακρὰν τεταμέναι καὶ πνιγόμεναι τῇ ἀμβλείᾳ πέτρᾳ, ταῦτο τὸ βλέμμα τὸ λίθινον, ταῦτα τὰ χεῖλῃ τὰ πρὸς κραυγὴν ἐρρηγμένα, αὕτῃ τῇ βλάβει τῶν καταπατήσεως, αὐταὶ αἱ πληγαὶ τῶν βαρῶν ὅπλων, αὕτῃ τῇ κύλισι τῶν σεσιδηρωμένων κύκλων, αὕτῃ τῇ δέσει τῶν βελβλημένων ἀστραπῶν, αὕτῃ τῇ καταστροφῇ, αὕτῃ τῇ ὀρθίᾳσι καὶ ταῦτο τὸ καταπίπτειν, οὗτος ὁ πόνος ὁ ἀέραντος πρὸς τὸ ἐκ τοῦ περτωμάτων τοῦ χονδροῦ ἀνορμιάσθαι. Καὶ ὡς τεροντὼς βεβοστρουχιμένα αἱ τρίχες, ὡς πολλὰ τέχνη περιεζωσμένη ἡ ἐσθῆς ἡ λεκτὴ, ὡς κόσμον τὸ καλλώπισμα ἐπὶ τοῖς ἱμάνος τῆς ἀσπίδος καὶ ἐπὶ τῆς κομητῆς τῆς κόρυθος, ὡς ἀπαλὴ τὸ στήλην τοῦ χρωατοῦ, ἐτοίμων μὲν ἐς ἀσάσματα, θεμελίων δὲ ἀγῶνι ἀκαμπεῖ τε καὶ σπαραγμῷ καὶ

καταλύσει. Οἶονεῖ προσωπεῖα ἔχοντες, συμπλεκόμενοι πρὸς ἀλλήλους καὶ παρωθοῦντες, ἀπάγχοντες ἀλλήλους, ὑπερακρίζοντες τε καὶ ὀλισθάνοντες ἐκ τοῦ ἵππου, ἐμπλεκόμενοι ταῖς ἡνίασι, μάλιστα δὲ τρατοὶ ἐν τῇ γυμνότητι καὶ πάλιν ἀνηραπαγμένοι εἰς τὸ Ὀλυμπικὸν πύχος, ἀχείρωτοι μὲν φαινόμενοι ὡς κῆτος, ὡς γρύψ, ὡς κένταυρος, ὀδόντες δὲ βρόκοντες διὰ θλίβην καὶ ἀθυμίαν.

Οὕτως ἡγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους, κατ' ἐντόλῃν ἐντιμωτέραν, ἐνυπνιάζοντες, ἀκίνητοι ἐν μανικῇ δεινότητι, ἄφωνοι ἐν κτύπῳ ἀνηκούστῳ, πάντες διαπλεκόμενοι μεταμορφώσει τινὶ τοῦ βασανισμοῦ, φρίσσοντες, προσκατερούντες, περιμένοντες ἕρπονιν τινα, συνεχῶς ὑπομένοντες καὶ ἀφιστάμενοι ἀδιαιλέτως, δεινὰς ἐνεργούντες καὶ ἐπιτείνοντες ὅσον μάλιστα, ὅπως τῆς ἀπειλῆς κρατῶσιν, τὴν διάκρισιν ποιῶσιν. Ἀεβλήψαμεν πρὸς τὸν πρότερον χρόνον, καὶ διὰ τὸ παραντοῖκα τὸ μέλλον ἐπληρώθη σφαγῇ, ἣν ἀδύνατον ἦν τῷ νοήματι τῆς ἐλευθερώσεως διαπερᾶν. Ἐκείνους τοὺς χειρωμένους ἔδει τὸν Ἡρακλῆα ἐπικουρεῖν καὶ οὐ τοὺς ἰκανῶς ἔχουσι θάραξι τε καὶ ὀκλοῖ.

Pergamon

Around us the bodies arose from the stone, squashed together into groups, intertwined or scattered in fragments, with a torso, a supported arm, a broken hip, an encrusted lump indicating its shape, always in the posture of war, getting out of the way, springing back, attacking, defending, stretched up high or bent over, here and there snuffed out, though still with an independent, forward-pressed foot, with a turned-around back, with the shape of a calf constrained in a single, common motion. A massive struggle, arising from the grey wall, reminiscent of its completion, sinking back to shapelessness. A hand, stretched up from the raw earth, ready to seize, linked to the shoulder across empty areas, a broken face with gaping wounds, wide-open mouth, empty, staring eyes, surrounded by the beard's locks, the stormy falling folds of material, everything approaching its weathered end and near to its origin. Crumbling fragments, retaining every detail of their expression, from which the totality could be inferred, rough stumps alongside worn-down smoothness, enlivened by the play of the muscles and by longing, battle-horses in tightened harnesses, rounded shields, raised spears, a head sliced to form a raw oval, stretched-out wings, an arm raised in triumph, heels runnings, attire fluttering around, a clenched fist on

a now missing sword, shaggy hunting dogs, bitten in the neck and lumbar regions, somebody falling, aiming with the stump of his finger into the eye of the beast hanging above him, a charging lion, protecting a woman warrior, its paw raised for the assault, hands with bird-claws, horns rising from powerful forehead, entwined, armoured legs, snakes everywhere, strangling the stomach and the throat, darting their tongues, baring their sharp teeth, pushing into the naked chest. These newly-created, once more extinguished faces, these powerful and shattered hands, these widely swung wings drowning in the blunt cliffs, this stony glance, these lips opened to shout, this stepping and stamping, this cutting with heavy weapons, this rolling of armoured wheels, this sheaves of flung lightning, this trampling, this rearing and falling away, this incessant urge to slog forward, out of grainy blocks. And how gracefully the hair is ruffled, how artistically the dress bears its apron and belt, how delicate is the ornament on the shield's strap, on the front of the helmet, how tender is the gleam of the skin, ready for caresses but exposed to the inexorable battle, to tearing apart and to destruction. With a mask-like countenance, holding and repelling each other, strangling each other, climbing over each other, sliding down from the horse, tangled up in the reins, completely vulnerable in their nakedness, and

once again borne away to Olympian coolness, appearing unconquerable as a sea monster, a griffin, a centaur, but gimacing in jest and desperation, they fought together, dealing with higher matters, dreaming, motionless in insane tumult, dumb in inaudible roaring, all woven into a metamorphosis of agony, trembling, standing by, waiting to wake up, in continuing suffering and continuing revolution, in unprecedented rage, and in straining to the utmost to conquer the threat, to produce a result! We looked back into an earlier time, and for a moment our view of the future was filled with a massacre which could not be penetrated by the idea of liberation.

Heracles ought to have helped them, the downtrodden, not those who already had sufficient weapons and armour.

Peter Weiss
Translation: BIS

Recording data: 1994-05-23/25 at the Church of the Cross (Ristinkirkko), Lahti, Finland
Recording engineers: Hans Kipfer, Ingo Petry
4 Neumann KM130, 2 Neumann KM131, 1 Neumann U89 and 1 Neumann KM140 microphones;
Studer console; microphone amplifier by Didrik De Geer, Stockholm; Fostex PD2 DAT recorder

Producer: Ingo Petry

Digital editing: Hans Kipfer

Cover text: Anne Weller, Tero-Pekka Henell

English translation: Andrew Barnett

German translation: Julius Wender

French translation: Arlette Lemieux-Chené

Front cover: Detail (Alcyoneus) from the Pergamon Altar, Pergamon Museum, Berlin

Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.

Colour origination: Studio 90 Ltd., Leeds, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

info@bis.se www.bis.se

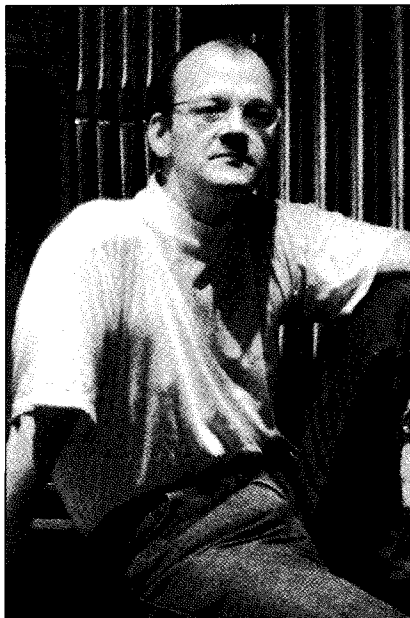
© & ® 1994, BIS Records AB

Recorded in the presence of the composer

Osmo Vänskä

Photo: Soile Siltanen

Hans-Ola Ericsson

Photo: Leif Nybom

The Lahti Symphony Orchestra is supported by

Sinfonia Lahti

OY LAHDEN

POLTTIMO AB